

Edward Górecki

"Tanulmányok az egyházi házasság -
és perjogról : Studium z
kanonicznego prawa małżeńskiego i
procesowego", Zenon Grocholewski,
Budapest 2000 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 8/1, 231-233

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

logii fundamentalnej. Na uznanie zasługują, zamieszczone w końcowej części książki (s. 275-291), propozycje ćwiczeń (dyskusji) do poszczególnych jednostek. Propozycje te mające różne formy, stwarzają doskonałą okazję do pogłębienia treści zawartych w danych tematach, bądź sprawdzenia stopnia zrozumienia poszczególnych zagadnień przez samych słuchaczy teologii fundamentalnej. Jasny i klarowny język prowadzonego wywoodu podnosi dodatkowo wartość prezentowanej książki, która jest godna polecenia zarówno wykładającym teologię fundamentalną, jak i samym studentom, dla których jest ona zasadniczo kierowana.

ks. Andrzej Anderwald

Zenon Grocholewski, *Tanulmányok az egyházi házasság – és perjogról* (Studium z kanonicznego prawa małżeńskiego i procesowego), Szent István Társulat, Budapest 2000, ss. 211

Pod wyżej wymienionym węgierskim tytułem ukazało się książkowe wydanie wybranych artykułów arcybiskupa Zenona Grocholewskiego jako pierwszy tom studiów w ramach Biblioteki Podyplomowego Instytutu Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu im. Piotra Pázmány w Budapeszcie. Opublikowana pozycja zawiera przekład na język węgierski pięciu specjalistycznych studiów wieloletniego profesora Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego, do niedawna Prefekta Sygnatury Apostolskiej, obecnie Prefekta Kongregacji Nauczania Katolickiego. Przedmowę do książki napisał prof. Peter Erdő, rektor Uniwersytetu Katolickiego w Budapeszcie, ostatnio wyniesiony do godności biskupiej, pod którego kierownictwem omawiana pozycja została wydana. Warto nadmienić, że w ramach wspomnianego Uniwersytetu Katolickiego decyzją Kongregacji Wychowania Katolickiego z 30.11.1996 r. został powołany Instytut Prawa Kanonicznego z prawami fakultetu, którym kieruje prof. P. Erdő. W swej przedmowie podkreśla, że dla nowej uczelni jest szczególnym zaszczytem tłumaczenie i wydanie znakomitych artykułów Księdza Arcybiskupa – Prefekta.

W pierwszym artykule Autor zajmuje się zagadnieniem małżeństw mieszanych, które – jak zauważa – jest zagadnieniem bardzo aktualnym i złożonym. W pierwszej części tego studium kolejno zostały omówione: zarys sytuacji w tej dziedzinie przed Kodeksem Prawa Kanonicznego z 1917 r., normy Kodeksu Benedykta XV i rozwój zagadnienia w duchu Soboru Watykańskiego II, zwłaszcza w posoborowych dokumentach prawnych. W drugiej części studium o małżeństwach mieszanych zostały zawarte postanowienia Kodeksu Jana Pawła II dotyczące tychże małżeństw. Ze swych rozważań Autor nie wyłącza związków małżeńskich, zawieranych z osobą nieochrzczoneą, a nawet związków małżeńskich z osobami, które publicznie odstąpiły od wiary katolickiej (kan. 1086 § 1, 1071). Obszernie zostało omówione zagadnienie zezwolenia biskupa na małżeństwo z osobą innego wyznania chrześcijańskiego oraz zagadnienie dyspensy od przeszkody *disparitatis cultus* w kontekście niezbędnych gwarancji składanych przez katolickiego nupturienta. Studium zajmuje się również zagadnieniem formy prawnej i liturgicznej małżeństw mieszanych, odwołaniem i skutkami odwołania ekskomuniki, jaka kiedyś groziła za zawarcie małżeństwa mieszanego wobec ministra niekatolickiego. Sygnalizuje zarazem problem katolic-

kiego wychowania dzieci w kontekście kan. 1366 obecnego Kodeksu oraz konieczność pomocy duszpasterskiej dla małżeństw mieszanych.

Drugie studium zostało poświęcone zagadnieniu wykluczenia sakramentalności małżeństwa jako niezależnego tytułem nieważności małżeństwa. Chcąc odpowiedzieć na pytanie zawarte w tytule, autor w swojej refleksji naukowej omawia najpierw opinię przeważającą wśród kanonistów w tej materii w okresie obowiązywalności Kodeksu Benedyktynskiego, która nie dopuszczała możliwości wykluczenia sakramentalności małżeństwa pozytywnym aktem woli w podobny sposób jak wykluczenie jego jedności czy nierozzerwalności. Zakwestionowaniu tego poglądu poświęcony został następny punkt opracowania, w którym m.in. wskazano na różnicę między konsekwencjami wynikającymi z porządku ontologicznego i porządku psychologicznego w materii zgody małżeńskiej. Podkreślono, że sakramentalność jest istotnym przymiotem małżeństwa między osobami ochrzczonymi, nieróżniącymi się w skutkach od jedności i nierozzerwalności. W pkt. trzecim przytoczono syntetycznie argumenty przemawiające za oddzielnym tytułem nieważności małżeństwa z racji wykluczenia godności sakramentalnej. W pkt. czwartym Autor ustosunkowuje się do augustyńskiego ujęcia trzech dóbr małżeńskich. Zwraca uwagę na to, że sakramentalność nie tylko potwierdza i wzmacnia naturalną jedność i nierozzerwalność, lecz ma swoje skuteczne odniesienie do innych wartości małżeństwa, do życia religijnego małżonków i pełnionej przez nich roli prokreacyjnej i wychowawczej. Podaje zarazem, że nowe uporządkowanie omawianych dóbr małżeńskich winno być następujące: *bonum prolis, bonum fidei, bonum vinculi* (ew. *idissolubilitatis*) i *bonum sacramenti*. W pkt. 5 podkreślono, że udowodnienie prawdziwego wykluczenia sakramentalności nie jest łatwe. W pkt. 6 i 7 zostało poruszone zagadnienie chcianej sakramentalności, chociaż nie wprost deklarowanej i poznanej oraz konieczności intencji czynienia tego, co czyni Kościół i sposobowi zrozumienia tego wymogu.

Trzecie studium, opublikowane w omawianej książce, zostało poświęcone zagadnieniu apelacji w sprawach o nieważność małżeństwa. W jego trzech częściach Autor omawia przepisy dotyczące apelacji. W pierwszej zajmuje się kolejno prawem do apelacji, przypadkami – w których apelacja nie przysługuje, podmiotem uprawnionym do apelacji, jej przedmiotem, procedurą obowiązującą przy zakładaniu apelacji, czasokresami czynności apelacyjnych, pewnymi wątpliwościami co do prawa do apelacji, odwołaniem skierowanym do dwóch różnych trybunałów, skutkami apelacji, odstąpieniem od niej lub zrzeczeniem się. W drugiej części, uwagę poświęca przypadkom podobnym do apelacji, które jednak apelacją nie są. Trzecia część przybliży czytelnikowi samą procedurę postępowania apelacyjnego.

Przedmiotem czwartego studium jest Najświętszy Trybunał Sygnatury Apostolskiej i jego miejsce w strukturze sądowniczej Kościoła. Najpierw zaznajamia ono czytelnika z kompetencjami Sygnatury Apostolskiej według konst. apost. *Pastor bonus* z 1988 r. i późniejszych norm. Z kolei przybliża mu role i zadania trzech sekcji Sygnatury Apostolskiej. Godnym szczególnego podkreślenia jest fakt, że druga sekcja spełnia rolę najwyższego trybunału służącego sprawiedliwości na szczeblu administracyjnym. Ostatnia część studium informuje o urzędach w Sygnaturze Apostolskiej.

Piąte studium zajmuje się ustanowieniem i zadaniami trybunałów kościelnych z uwzględnieniem administracyjnej sprawiedliwości. Stąd najpierw omawia różne trybunały kościelne

w terenie i ich skład personalny oraz trybunały Stolicy Apostolskiej. W drugiej części studium Autor koncentruje się na sprawiedliwości administracyjnej, która ma być celem postępowania administracyjnego. Dotyka zagadnienia remonstracji, rekursu hierarchicznego i rekursu do Sygnatury Apostolskiej. W trzeciej części poświęca uwagę duszpasterskiej roli sądów kościelnych.

Recenzowana pozycja posiada załączniki: wyjątki postanowień konst. *Pastor bonus* dotyczące Sygnatury Apostolskiej i Roty Rzymskiej, deklarację Sygnatury Apostolskiej z 27.04.1989 r. dotyczącej kan. 1445 § 1, 1° oraz pięć wypowiedzi Papieskiej Komisji ds. Interpretacji Tekstów Prawnych z lat 1984, 1986 i 1987.

Staranne wydanie książki jako pierwszej pozycji w dziale *Studia* Biblioteki Podyplomowego Instytutu Prawa Kanonicznego ma swoją wymowę. Wskazuje m.in. na wolę przybliżenia węgierskim kanonistom, duchowieństwu i współpracującym z nim laikatem dorobku naukowego wybitnego Kanonisty a zarazem Kierownika dwóch centralnych organów, uczestniczących w kierowaniu Kościołem Powszechnym, by zaowocował zarówno w dziedzinie sądowniczej, jak i administracyjnej na terenie Węgier. Kompetencja Księdza Arcybiskupa Zenona Grocholewskiego moim zdaniem tym się wyróżnia, że – jak sam kiedyś przyznał – pełnieniu odpowiedzialnych zadań w Sygnaturze Apostolskiej towarzyszyło naukowe zgłębianie zagadnień, z którymi się spotykał.

Należy pogratulować Najdostojniejszemu Autorowi zasłużonego autorytetu, jakim się cieszy, zaś Wydawcy zdecydowania się na omawianą publikację.

ks. Edward Górecki

Irena Bukowska-Floreńska (red.) *Religijność ludowa na pograniczach kulturowych i etnicznych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1999 (seria wydawnicza *Studia etnologiczne i antropologiczne*, t. 3), ss. 324

W środowiskach wiejskich i miejskich są przestrzegane różnorodne praktyki, zwyczaje i obyczaje. Jedne z nich mają charakter bardziej religijny, inne charakter mieszany (religijno-świecki), jeszcze inne charakter świecki. W warunkach przemian społeczno-kulturowych praktyki i zwyczaje religijne ulegają społecznemu przewartościowaniu i kulturowej redefinicji. Wyraźnym przekształceniom ulegają zwyczaje i obrzędy ludowe, bezpośrednio lub pośrednio związane z rytuałami religijnymi. Jedne z nich są jeszcze podtrzymywane, inne kultywowane częściowo, jeszcze inne ulegają zapomnieniu. Zanikają szczególnie szybko zwyczaje doroczne nacechowane regionalizmem i folklorem oraz zabiegami magicznymi i wróżbiarskimi. Wzrasta krytycyzm ludności wiejskiej wobec zwyczajów i praktyk zabobonnych.

Katolicyzm ludowy, który przez wiele lat stanowił i stanowi mniej lub bardziej zwartą jedność, wyraźnie rozpoznawalną formę społeczną religijności, wyrażał się m.in. w różnorodnych obrzędach, znakach i symbolach, praktykach codziennych i formach pobożności ludowej. Przejawiał się także w swoistej świadomości zbiorowej, mentalności i wrażliwości religijnej. Zwłaszcza w „zamkniętych” społecznościach wiejskich presja społeczna